

Zoo ik niet had geloofd... Ja, wat dan? De dichter blijft in zijn woorden steken.

Voelt ge, dat de eigenlijke kracht van dit Schriftwoord zit in datgene dat verzwegen wordt? Juist dat afbreken geeft hier het puntje van den zin. Het toont de verlegenheid, het niet meer weten, het aan-het-eind-zijn van David.

Hoe donker waren zijne omstandigheden. Gij kunt het lezen in dezen psalm. Maar, als in dat alles het geloof hem had ontbroken, het geloof dat hij het goede des Heeren zien zou: Zoo ik niet had geloofd... ja... wat dan?

\*\*\*

Kennen wij deze verlegenheid?

Ze is eene der schoonste gestalten van den Christen.

Het goede des Heeren — dat is hier de vriendelijke gunst, de genadige gezindheid Gods tot den mensch.

En te gelooven het goede des Heeren te zien — dat is vast te houden, ook in de donkerste omstandigheden, dat de Heere een genadig God voor ons is en dat Hij zijne gunst over ons zal doen lichten.

En hoevelen zijn er nu, helaas, die ganschelijk niet verlegen staan, wanneer zij dat geloof en dat uitzicht missen. O, als ze geen hope meer hadden op het goede dezer wereld — ja — dan waren ze aan het einde; maar de gunst Gods hebben ze nimmer nodig gehad en zonder het uitzicht daarop kunnen zij het derhalve zeer wel stellen.

En ach, hoe dikwijls ontbreekt die heilige verlegenheid ook bij den Christen. Schoon hij in de genadige gezindheid Gods tot hem, al zijn heil gezocht en gevonden heeft — wat zijn er soms tijden en gelegenheden, waarin hij nog volstrekt niet verlegen is, als de zekerheid van die gunst des Heeren in zijne ziel ontbreekt. Omstandigheden, waarin hij op het punt waarop David ophoudt, nog heel wat zou weten te spreken en in 't geheel nog niet aan het einde zou zijn. Zoo ik niet had geloofd — ja — dan stonden nog allerlei andere wegen open.

Neen, deze verlegenheid siert den Christen niet altijd.

Maar o, hoe mint de Heere het, als Hij haar opmerkt, als Hij ziet, dat zijn kind, wanneer het den blik op God heeft verloren, niet meer weet wat er nu van hem worden zal. Zulk eene gestalte is eene verheuging voor het hart Gods; immers daarin wordt Hij geëerd als het Hoogste Goed, waar zonder den mensch niets goeds meer overblijft. En die mensch zelf ervaart, dat zulk een toestand zoo onschatbaar goed is voor zijne ziel; want het zet zijne voeten zoo vast op den rotssteen des heils en geeft hem de genadige gezindheid Gods zoo verkwikkend te ervaren.

\*\*\*

Nog eens, kent gij deze verlegenheid?

Gij zult toch uwe oogenblikken moeten hebben, waarin dit woord uwe zielsbelijdenis wordt; oogenblikken waarin „het goede des Heeren“ u zoo noodzakelijk is, dat ge daarzonder nergens meer licht of uitkomst aanschouwt.

Indien ge daarnevens dan nog allerlei steun en uitweg ziet, bidt den Heere dat Hij u zoo afbreke en ontdekke aan uwe hulpeloosheid, dat de genade

## POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

### Aesthetische Christusbeschouwing.

#### III.

(Eerbied voor het „Christusgeheim“)

Zoo zou reeds de aesthetische Christusbeschouwing in haar uitgangspunt een onherstelbare fout maken, indien ze zich bezighield met den Christus als Koningsmensch, den Christus triumfator; al zou dan in dit geval bij meer positieve geloofsvaardigen het gevaar zich vanzelf nog eenigermate beperken, omdat hier het ontbreken van alle aanknoopingspunt voor zinnelijke waarneming al te zeer in 't oog springt.

Maar....

Ziehier nu echter het eigenaardige, dat de aesthetische Christusbeschouwing zich het liefst vermeit in den Christus, die op aarde onder ons gewoond heeft. En dan vooral de Christus crucifixus, de Christus aan het kruis, heeft haar geboid. Men heeft eigenlijk Willem Kloos maar wat laten praten, toen hij zei:

Niet, dat Gij stierft, hoozhangend aan een staak,  
Volbeve Christus, was het waarlijk zware,  
Waarom wij treurig op Uw beeltenis staren,  
Een oogwenk poozend in des levens taak...  
Want och! — afschoon een priester 't zeggen  
[laak].

Elk mensch moet, andre Christus, door de jaren  
Zóoveel ellende en killen smaad ervaren,  
Dat Hemelpoort hem lijkt de muil des Doods...  
[o, vaak].

Neen, dat Gij wierdt geboren, vreemde  
[Kleine].

Met heel uw leven vóór U van gedroomd

En hoop, op 't laatzst gesmoord in bittere pijn —

Gods in Christus het eenige woord waarin nog heil voor u ligt.

Dan is tot u gesproken wat David op dit Schriftwoord volgen laat: „Wacht op den Heere, zijt sterk en Hij zal uw hart versterken, ja wacht op den Heere“.

En laat ieder die van „het goede des Heeren“ alléén leerde leven en in het geloof zijne kracht vond, zich toch gedurig dit zuivere kenmerk des geloofs aanleggen. Zette hij zich telkens in stille aandacht neder, om dit geval in te denken: Zoo ik niet had geloofd, zoo ik eens niet geloofde in de genade Gods — .... mijne ziele, wat hebt ge dan te zeggen, wat houdt ge dan over! — opdat ge opnieuw in heilige verlegenheid komt; u weer vergewist dat er buiten de gunst Gods niets voor u overblijft, en gij in die verlegenheid bij vernieuwing uwen God in de armen zinkt, met de zielskreet, waarmee deze psalm aanvangt: „De Heere is mijn Licht en mijn Heil.... de Heere is mijn levenskracht!“

U.

v. A.

## PERS-SCHOUW.

Prof. Bavinck \*

Nog altijd is onze Pers over Prof. Bavinck niet uitgesproken.

Van de vele stemmen doe ik hier nog enkele hooren.

„Utrechtsch Dagblad“ (Ds J. C. Rullmann):

Bavinck kenmerkte zich steeds door een groote mate van waarkeering voor den tegenstander, telkens diens goede zijde sympathiek naar voren brengend.

Nog hoor ik 't hem zeggen op het Standaard-jubiläum in 1897: „Ik zal den heldenmoed eeren, waar ik dien vinde. Ik zal hem eeren in Thorbecke, als hij optrekt tegen het conservatisme; in Multatuli, als hij in verontwaardiging de Droegstoppels geest en het opneemt voor den verdrukten Javanen. In alle helden van ons geslacht, die, op wat terrein dan ook, met de kracht der gewoonte en traditie hebben gebroken, en die in het besef hunner roeping en naar de inspraak van hun hart gesproken hebben, omdat zij niet zwijgen konden. Ik zal hem eeren in de profeten en apostelen, in de martelaren en hervormers, die meer dan de macht der menschen, ook de machten der duisternis hebben weerstaan. Vergunt mij, dat ik hem ook eere in al de mannen van den Revell en de Scheiding, in Bilderdijk en Da Costa, in De la Saussaye en Van Oosterzee, in Groen van Prinsterer en Kenchelmus, en ook in hem, die meer dan zij allen de banierdrager van het Calvinisme mag heeten.“

„De (Groene) Amsterdammer“ (prof. Anema):

Hij had nog vele plannen, met name begeerde hij nog, om de eischen en gevaren van den nieuwen tijd uiteen te zetten, dien wij na den wereldoorlog tegemoet gaan; hij kon het moeilijk dragen, dat zelfs mannen van beteekenis naar zijn meening daarvoor niet genoegzaam oog hadden. Het heeft niet mogen zijn. Ons Christenvolk, ons Nederlandsche volk zal zonder zijn voorlichting dien tijd moeten ingaan. Maar hij heeft ons in zijne talrijke werken een schat van levenskennis en levenswijsheid nagelaten, die nog lange jaren een bron van steun en kracht kan zijn voor wie niet schuwt te graven in de diepte.

Grootmeester in de Godgeleerdheid, maar tevens een trouw dienstknecht en een gehoorzaam en

Dat is 't alle, waarom wij, stil en vroom,  
U moeten eeren als den armen Hooze,  
Die door zijn ideaal-zijn werd bedrogen. \*)

Ik zeg, zijn verwanten hebben hem laten praten. Ze konden ook niet anders. Want juist omdat lijden zoo diep in alle menschenleven ingegaan is, juist daarom houdt de aesthetische Christusbeschouwer zich zoo gaarne met den lijder Christus bezig; hier is immers alles subjectivisme? Wat volgens Kloos de aandacht van den gekruissten Christus moest afwenden, dat is juist de oorzaak geworden, dat het kruis de belevingsdroom werd van deze kunstenaarszielen, het kruis en daaraan, naar Annie Salomons,

..... de Smartengod,

Dragend der gansche aard' ellende en wee“.

Maar in plaats van nu de verschrikkelijkheid, de benauwenis van den gekruissten Christus te zien door het geloof — want het kruis is aan de buitenzijde rauwe werkelijkheid en wil niet anders zijn — in plaats daarvan, zeg ik, zet men het op dit standpunt geroofde licht van liefde en liefdes-schoon op den standaard om nu de bloedigheid van het kruis in liefelijk schemerdonker te zetten. Dan is er de „schoone Christus“, hij is er alleen, hij is er altijd.

Maar als Jezus nog op aarde sprak, dan zou hij dat enthousiasme tegengaan. Hij zou tot die soms eertijde, maar in elk geval ongehoorzame bewonderaars zeggen: „Wat noemt gij mij schoon? Niemand is schoon, dan Eén, namelijk God! Ik ben naar de uitwendige zijde enkel verschrikkelijkheid, enkel wanhopigheid. Mijn schoonheid is een messiaansch geheim nog Is dat u niet door

\*) W. Kloos, Verzen III, 1913, Kruisfeest.

heftichheid kind van den God, Dien hij beloed — zoo zal zijn nagedachtenis onder ons blijven voortleven.

„Oude Paden“ (Ds J. J. Knap):

Een overrijk leven werd door het heengaan van dezen geloovigen denker afgesloten. Forsch als een diepgewortelde eikenboom stond hij daar jaren achtereen in 't midden der theologische wereld. Zijn plaats was in het heerschende midden, terwijl het jonger en lager plantsoen zich rondom hem groepeerde, beschaduwde door de kennis van 't leeren machtingen geest, die zich nooit opdrong. Koningen zijn altoos bescheiden. Ten minste de koningen van het intellect. Hun majesteit doet zich onopzettelijk gevoelen. — zij schuwt 't brutale trompetgeschal.

Zijn koningschap werd algemeen erkend.

„Gereformeerd Kerkblad voor Drente en Overijssel“ (Ds H. W. Laman):

Bavinck was onze afgod. We hielden van af onze professoren in allerlei toonaard; maar Bavinck was onze glorie. We hadden hem zeer lief, niet omdat hij zoo verbaazend aardig was, want hij bleef de professor, hoewel zonder eenige professorale pedanterie; hij was heel goed te benaderen, maar hij bleef toch de professor, zoo maar vanzelf. Hij was niet ontogankelijk voor een gezellig praatje in het bekende professorale kwartiertje, maar het was toch weer anders dan bij de anderen, en hij kon soms geweldig afgetrokken wezen, zoodat we er allen zwijgzaam aan werden. Doch lief hadden we hem meer dan iemand, lief met groote vereering. Hij was voor ons Bavinck! Dat zei alles.

„Watergraafsmeersche Kerkbode“ (Erica):

Het was in de negentiger jaren, tijdens 't bespreken der vereniging. Dr Bavinck zou in Amsterdam optreden. O, ieder kerkgebouw was te klein. Maar zoo vol als toen de Nieuwe Kerk op de Keizersgracht was, zagen wij het nooit. En als dan de jonge professor, in zeker opzicht nog staande aan het begin van zijn loopbaan, zal spreken en Gods Woord ontsluit, dan klinkt het „Tijd is geld“. Zoo spreekt de wereld, maar ik zeg u, „Tijd is genade“, en bepaalt hij de Gemeente in die ure bij Joh. 9:4: „Ik moet werken de werken, Desgeenen Die Mij gezonden heeft, zoolang het dag is, de nacht komt, wanneer niemand werken kan“. — Woord van ontzaglijken ernst, van rijke beteekenis.

Gewerkt zoolang het dag is heeft Dr Bavinck. Wie zal het ontkennen? Gewerkt tot het hart niet meer kon. Wat moet dat laatste jaar geweest zijn voor zulk een werker. Te wachten — te wachten, onder doodsbenuwtheiden, toen ziel en lichaam werden ontroerd....

Evenals Prof. Biesterveld heeft Prof. Bavinck eenigen tijd in de Watergraafsmeer gewoond. Wanneer de hoogleeraar niet elders in 't bediening des Woords voorging, schaarde hij zich met ons onder de prediking. Ds J. L. Schouten heeft hij alhier bevestigd, terwijl hij na het overlijden van Ds R. P. Haan meermalen in den predikdienst onder ons optrad.

Een zijner laatste teksten, door hem tot grondslag ter overdenking gekozen, was Psalm 4:7: Velen zeggen, wie zal ons het goede doen zien? Verhef Gij over ons het licht Uws aanschijns, o, Heere!

„De Wachter“ (Ds B. Doekes):

Bavinck was geen strijder, hij was innerlijk van aard, zelfs zoo, dat hij in de kwestie-Netelenbos zich op den achtergrond hield. Hij is meegegaan naar Leeuwarden om als adviseerend lid der Synode

het geloof ontdekt, dan is elke schoonheidshulde hier bij mijn kruis versmading van mijn diepste wezen.“

En wanneer zij dan zouden zeggen: maar: „daar in den doodsingang ontbloeit de liefde met purperen bloemen; daar versmelt het beeld van den lijden Christus, die de doornenkroon draagt met dat van den hemelschen Bruidegom en door den nevel der smarten siddert het glanzende zaligheid“ \*), dan zou hij hun vragen: geloof gij dat of droomt gij dat maar? En: hetgeen God gescheiden heeft door den kloof des doods, zult gij niet „versmelten“.

En zoo komen we tot het tweede, dat ik noemde: hetgeen God verborgen heeft gelaten, zullen wij niet openbaar maken. Wie Christus wil begroeten, wil ervaren, als centraalverschijning, als kernpunt in het geheel van de schoonheidsmomenten Gods, die moet het „Christusgeheim“ eerbiedigen en bewaren. Het is in het wezen der zaak protest tegen den gang des heils, het is vergrijp tegen Gods souvereiniteit in het uitrekken, naar Zijn welbehagen, van het laatste wereldbedrijf, in 't welk wij de lamp, die Hij onder het bed houdt, op den standaard willen plaatsen, wij zelf.

En zo is in het wezen der zaak vooral verloocheining van de christelijke mystiek, deze aesthetische Christusbeschouwing. Christelijke mystiek doet de oogen toe en schouwt door het geloof de met wijd-open oogen des geloofs te voren aanschouwde verborgenheden Gods; maar deze zg mystiek doet de oogen op een kiertje open en — dan gaat het schemeren en trillen in wazig beweeg, doch dat trillend schoonheidsleven is niet de objectieve verschijning, maar bestaat alleen door subjectieve zienswijze, alleen in geestelijk optisch bedrog. Is

\*) Thomson, Religiøse Poëzie, blz. 8.